

23. august 2011, Tripolis: Rebel stojí na soche v dobytom komplexe Báb Azízija. Monument, zobrazujúci ruku lámajúcu americké lietadlo, bol obľúbenou Kaddáfího kulisou.

Asi najväčšiu pozornosť však vzbudila jeho politika podpory terorizmu a jeho jadrový program – obe ho v minulosti takmer stáli život. V roku 1986 sa ho za podporu terorizmu (najmä za zorganizovanie útoku na nočný klub v Západnom Berlíne) leteckým útokom pokúsili zabiť Američania, jednorazová akcia však nebola úspešná. Úplná nová realita nastala po roku 2001, keď sa

absolútnou bezpečnostnou prioritou Spojených štátov stali krajiny, ktoré vyvíjali zbrane hromadného ničenia a podporovali terorizmus. Po zvrhnutí Saddáma Husajna si Kaddáfí spočítal, že je pre neho jednoduchšie vzdať sa jadrového programu a spolupracovať so Západom v boji proti al-Káide, než riskovať, že príde ako ďalší na rad.

Kaddáfí priznal zodpovednosť za útok líbyjských agentov na lietadlo PanAm, ktoré v roku 1988 vybuchlo nad škótskym Lockerbie, a vyplatil kompenzácie rodinám pozostalých. Toto všetko, spolu so vzdaním sa jadrového programu a spoluprácou so

Západom po roku 2003, viedlo k zrušeniu sankcií a k návštevám západných politikov v Kaddáfího stane, ako aj ku kontraktom na líbyjskú ropu pre západné firmy.

.arabská jar s NATO

Je pravdepodobné, že Kaddáfí by bol doteraz pri moci a zrejme by plánoval postupný presun zodpovednosti na niektorého zo svojich synov, keby nebolo arabských revolúcií v Tunisku a v Egypte vo februári 2011. Arabská jar rozprúdila krv aj v žilách mnohých Líbyjčanov, a na rozdiel od iných krajín sa po prvých maso-

Som skôr skeptik

Rozhovor s Jánom Bórym, slovenským veľvyslancom v Líbyi v rokoch 2001 až 2008.

aká to bola krajina, keď ste tam prišli ako veľvyslanec? Bola to mäkká či tvrdá diktatúra?

Bol som trochu prekvapený. Nepochybne to bola diktatúra, ale v bežnom živote to bolo cítiť oveľa menej než v prvej fáze Kaddáfího éry, ktorá sa začala v roku 1969. Koncom 80. rokov sa Kaddáfí vzdal roly predsedu Revolučnej vojenskej rady, revolúciu vyhlásil za víťaznú s tým, že už ju nemusí brániť vojenskými prostriedkami. Postupne nastávali zmeny, ktoré ľudia predtým pokladali za nemysliteľné. Rozdali sa napríklad pasy, Líbyjčania tak zrazu mohli cestovať.

akí sú vlastne Líbyjčania ľudia, majú niečo ako národnú povahu?

Áno, sú nesmierne konzervatívni a introvertní, ale nie sú nepriateľskí. Kým Sudánčania vás ihneď zoberú do svojej rodiny, do tej líbyjskej nepreniknete. Keď vás už aj niekto pustí viac k telu a zavolá vás k sebe, rodina je oddelená. Ten rozdiel vidieť aj na bazároch: líbyjskí obchodníci na rozdiel od obchodníkov z iných štátov v tomto kúte sveta za vami nelezú, nie sú vôbec dotieraví.

čím to je, že sú iní? Neviem. Možno to súvisí s púštnym charakterom života, s beduínskymi tradíciami.

mnohí sa obávajú rozpadu Líbye. Je identita Líbyjčanov ako jednotného národa taká slabá?

Podľa mňa sa národná identita za Kaddáfího vytvorila. Samozrejme, ešte pred pár desaťročiami sa tunajší obyvatelia identifikovali ako Afričania, Arabi, Berberi, respektíve ako členovia kmeňov. Dnes však bez problémov stretnete niekoho, kto o sebe povie, že je Líbyjčan, čo by pred 30 rokmi ešte nepovedal.

životná úroveň Líbyjčanov je na africké pomery

podľa rôznych štatistík slušná. Ako ste to vnímali?

Je nesporné pravda, že ak územie dnešnej Líbye bolo pred 60 rokmi azda najchudobnejším kútom Afriky, dnes patrí k tým najbohatším. Kedysi elitu tvorilo len pár stovák vysokoškolsky vzdelaných osôb, za Kaddáfího išli veľké investície do vzdelávacieho systému a dnes, na rozdiel od Tuniska či Egypta, tu nie je negramotnosť reálny problém. Nevriac o tom, že Kaddáfí v posledných rokoch uspokojoval masu aj rozdávaním peňazí z obrovských príjmov z ropy. Pamätám si, ako mi niekedy v roku 2007 môj šofér hrdo ukazoval certifikát, ktorý dosvedčoval, že dostal od štátu jednorazový príspevok z exportu ropy za rok 2005.

koľko peňazí to bolo?

Na presnú sumu si nespomeniem, ale bolo to približne na úrovni 300 až 400 dolárov. To sú peniaze, ktoré dostal každý Líbyjčan k svojmu príjmu, pričom mal prísľub, že taký obnos, ak nie ešte vyšší, dostane každý ďalší rok, pravidelne zvyšovaný o podiel z predpokladaného prebytku ropných príjmov.

kaddáfí teda všetko, čo zarobil z ropy, dával ľuďom, aby celkom umlčal prípadnú opozíciu?

Tu si treba uvedomiť, že tie príjmy z ropy boli také obrovské, že mohol vo veľkom rozdávať aj investovať do budovateľských projektov, a súčasne mať ešte dlhodobý prebytkový rozpočet. Vďaka tomu mimoriadnemu nárastu ceny ropy za barel, v čase pred krízou až nad úroveň vyše 120 dolárov za barel. Príjmy z ropy pritom tvoria vyše 90 percent štátneho rozpočtu, ktorý sa tak v poslednom období dostal do historického plusu. Navyše, keď som sem prišiel, ťažili vyše 1,1 milióna barela denne, koncom môjho pôsobenia to bolo 1,8 milióna barela.